

BARTER SİSTEMİ VE VERGİLENDİRME

Doç. Dr. Ersan ÖZ*
Arş. Gör. Ahmet GÜLER**

ÖZET

Paranın doğuşundan önce insanoğlu ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri birbirleriyle takas yaparak gidermekteydi. Bu ilkel durum özellikle Dünya Ekonomik buhranında, krizde olan şirketlerin stoklarını eritmesinde ve maliyetlerini minimuma indirmesinde kullanılarak süreç atlatılmak istendi. Barter sisteminin bu ilk adımları küreselleşen dünya ile birlikte hızlanarak barter sisteminin dünya ekonomisinde büyük bir pay sahibi olmasına sebep oldu. Barter kelime olarak takas anlamına gelse de bu takas ilkel dönemlerde yapılan değiş-tokuşa benzemekle birlikte, gelişen teknoloji sayesinde daha öte bir sistemi ifade etmektedir. Bu çalışmada barterin tanımı, işleyişi, dünyadaki ve Türkiye'deki uygulamalarına bakılarak, Türk vergi mevzuatı karşısındaki durumuna değinilecektir.

BARTER SYSTEM AND TAXATION

ABSTRACT

Human beings has resolved the needed goods and services in the community by changing them with each other before the invention of money. This primitive system was especially used for the smelting stocks and reducing to minimum the costs of companies in the World Economic crisis. This process was the first steps of Barter system. By the globalization of the world, the Barter system has started to get share in the world economy. Although Barter means trade exchange, it is far more than this meaning thanks to advanced technology while it has some similarities with the primitive trade exchange. In this study, definition and the functioning of barter will be discussed with the practices of Turkey and the world by comparing with the Turkish tax legislation.

GİRİŞ

Küreselleşen dünyada ekonomi, sürekli değişen ve gelişen bir durumdadır. İşletmeler dünyadaki gelişmeler sebebiyle de amaçları doğrultusunda değişime uymak durumundadırlar. İşletmeler öncelikli olarak kar maksimizasyonunu hedeflediğinden üretim maliyetlerini düşük tutmak istemektedirler. Özellikle de kriz ortamlarında maliyetlerin yükselmesi dolayısıyla işletmeler nakit para kullanımını tercih etmemektedirler. Bu durum yeni finansman arayışlarını doğurmuş ve ortaya çıkan teknikler geliştirilmiştir. Barter bunlardan biridir.

Barter sisteminde firmalar ortak bir havuza mal ve hizmet sunmakta ve bu mal ve hizmetleri ihtiyaç duyan firmalar yine kendi ürettikleri mal ve hizmetle satın almaktadırlar. Firmalar bu sayede nakit akışı sorununun üstesinden gelmekte ve atıl kapasitelerini değerlendirerek, en düşük maliyetle ürünü pazarlayabilmektedirler. Ortaya çıkan sonuç ise firmaların yüksek kar marjıdır.

Dünyada 80 yıldır uygulanan barter,1990'lardan sonra ülkemizde uygulanmaya başlanmıştır. Günümüzde dünya ticaretinin yaklaşık olarak %40'lık bir kısmı barterle gerçekleşmektedir. Ekonomist dergisine göre ise çok yakın bir zamanda bu oran %50'ye çıkacaktır. Barter sistemi bu iddiayı doğrulayacak gelişim içerisinde. Bu gelişmeler Dünya Barter Birliği (IRTA) tarafından takip ve kontrol edilmekte, sistem düzenlenmekte ve desteklenmektedir.

Türkiye'de barter ile ilgili olarak ayrıca yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra kontrolsüz ve altyapısız bir şekilde barter organizatörleri türemektedir. Bu ise sistemin kendisi ve sisteme üye olmak isteyen işletmeler üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.

* Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü Öğretim Üyesi, www.ersanoz.com

** Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü Araştırma Görevlisi

Hızlı değişim içerisinde bulunan ve küreselleşen dünya ticaretinde işletmeler yeni finansal teknikleri kullanım arayışına girmişlerdir. Bu çalışmanın birinci bölümünde yeni finansal tekniklerden biri olan barterin tanımı, yapısı ve işleyişi üzerinde yoğunlaşmış, tarihsel gelişimi ile birlikte, günümüzde dünyada ve Türkiye’ de ki durumuna değinilmiş, avantajları ve dezavantajları sunulmuştur. İkinci bölümde ise sistemin Türk Vergi Mevzuatı karşısındaki durumu incelenmiştir.

1. BARTER

1.1. TANIMI, KAPSAMI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE TEMEL KAVRAMLARI

Bu başlık altında, barterin tanımına, kapsamına ve barterin tarihsel gelişimi içerisinde günümüzdeki durumuna değinilmiştir. Ayrıca barterin işleyişinde kullanılan bazı kavramlar özetle sunulmuştur.

1.1.1 Barterin Tanımı

İngilizce kökenli bir kelime olan “ barter” kelimesi, öncelikle iki taraf arasında düzenlenen ve para kullanılmaksızın bir malın diğer bir malla değiştirilmesini öngören anlaşmayı ifade eder. Dalton’un “journal of Economic Issues” deki araştırmasına göre barter İngilizce’de iki farklı anlama gelmektedir. Birincisi, parasız pazar değiş tokuşu (her tür pazar değişimi) ,ikincisi, parasız herhangi iki şeyin değiş tokuşu (hediye verme, törensel değiş tokuşlar) dur. Bu iki anlam farklılığını önlemek için Barter’i parasız pazar değiş tokuşu olarak tanımlamak gerekir¹.

Barter ticaret sistemi bilinen birebir karşılıklı takas işlemlerinden farklı olarak, satın alınan mal veya hizmet bedelinin üretilen mal veya hizmet bedeli ile ödendiği, ikiden fazla taraf arasında gerçekleştirilen “çoklu mal/hizmet takası” nı ifade etmektedir².

Her ne kadar ‘Takas’ olarak adlandırılrsa bile, barter sisteminin içeriği dolayısıyla sadece takas olmaktan çok daha öte bir kavramdır. Barter; çok sayıda alıcı ve satıcının bir arada karşı karşıya geldiği geniş bir pazar olmasının yanı sıra bu alıcı ve satıcıları belli kurallar çerçevesinde ve belli kriterlere göre bir araya toplayan, alıcı ve satıcıların karşılıklı ilişkilerine düzenleme getiren, hem alıcının hem de satıcının haklarını ve sorumluluklarını belirleyen bir sistemdir. Bu nedenle barter sistemi salt bir takas işlemi değildir. Barter; alıcı ve satıcının mevcut ekonomik şartlarda en iyi koşullarda pazar bulup, alışverişlerini bu pazarda yapmalarını sağlayan, belirli niteliklere sahip kişi ya da kurumların üye olabildiği ya da sistemden yararlanabildiği bir alış veriş kulübüdür³.

1.1.2. Barterin Kapsamı

Barter, bir firmanın satın aldığı mal ve hizmetin bedelini kendi ürettiği mal veya hizmetle geri ödemesidir. Para olmaksızın yapılan, sahip olunan mal ve hizmete karşılık, ihtiyaç duyulan mal ve hizmetin satın alınması işlemidir. Bu sistemde de para vardır. Ancak diğer ticari işlemlerden farklı bir işlevi vardır. Zira burada para bir değer saklama aracı değil, bir muhasebe birimi olarak

¹ Ömer Tekşen, *Barter İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesinin Yeni Finansal Tekniklerle Karşılaştırılarak İncelenmesi: Bir Araştırma*, (Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006),İstanbul, İktisadi Araştırmalar Vakfı, 2006, s. 21.

² www.turkbarter.com erişim: 23.10.2009

³ Burak Arzova, *Barter İşlemleri*, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 2000, s.1.

kullanılmaktadır. Barter para harcamadan, dolayısıyla nakit akışını bozmadan ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlere sahip olma olanağı vermektedir⁴.

Barter para vermeden alış veriş imkânı tanıdığından dolayı işletmeler için bir finansman tekniğidir. İşletmelerde finansman yükünün hafifletilmesi, işletmenin sattığı mal ya da hizmetin girdi maliyetinin düşürülmesi anlamındadır. Barter finansman tekniği, diğer finansman tekniklerinden farklı olarak girdi maliyetini en aza indiren bir tekniktir. Çünkü barter sistemi ile finansman; mal ve hizmet alımında para ve paranın yükü olan faizle değil, mal ya da hizmete karşılık mal ya da hizmetle ödemektedir. Sistem yoluyla karşı karşıya gelen alıcı ya da satıcı, talepte buldukları mal ya da hizmetin temini için faiz yüküne katlanmazlar. Aynı mal ya da hizmeti kredi kullanmak yoluyla satın almak istediklerinde ise, kredilendikleri tutar kadar faiz yüküne katlanırlar. Oysa barter sisteminde faiz yoktur.

Bir malın direk olarak başka bir malla değiştirilmesi temeline dayanan barter, bilinen erken pazar ekonomisidir. Ancak tatmin edici bir değiş tokuş için harcanan süre ciddi bir zaman maliyeti yaratmaktadır. Dolayısıyla paranın bulunmasıyla bu sorun ortadan kalkmış, para sadece malın değerinin tespiti için kullanılarak barteri kullanışlı duruma getirmiştir.

Ekonomik yaşamda bir malın ilk aşamadaki fiyatı ile son aşamadaki fiyatı arasındaki büyük fark son kullanıcı tarafından şikâyet konusu olmaktadır. Bunun sebebi gerek kullanıcı gerekse üreticinin bu aşama boyunca daha az kar elde etmeleridir. Aracıların ise bunlara nazaran karı oldukça yüksektir. Değiş tokuş (barter) sayesinde ürünler daha kısa yoldan el değiştireceğinden son kullanıcıya daha ucuza ulaşacağından bu şikâyetlerden ortadan kalkabilecektir⁵.

1.1.3. Barter'in Tarihsel Gelişimi, Bugünü ve Uygulamaları

Barter sisteminin tarihine bakıldığında bu sistemin basit şeklinin paranın daha henüz kullanılmaya başlamadan önceki zamanlarda, insanların ihtiyaçları doğrultusunda aldıkları mallar karşılığında diğer tarafa da bir mal sunması şeklinde görülmektedir. Bu alış-verişe “takas” demek yanlış olmaz.

İnsanlık tarihinden bu yana bireyler mallar ve hizmetlere ihtiyaç duymuş ve bu ihtiyaçlarını paranın ortaya çıkmasından önce takas yaparak gidermeye çalışmışlardır. Tarihsel süreçte uygarlık seviyesinin yükselmesiyle birlikte ihtiyaçlar artmış, zaman, korunma ve bir takım sebeplerle birlikte paranın doğması bu eski alış-veriş yönteminin uygulanmasını azaltmıştır. Paranın doğuşu ile giderek yok olan dünyanın en eski alış veriş şekli 1929'daki büyük buhranla birlikte tekrar düşünülmeğe başlanmış ve günümüzde kullanılan modern takas sistemi “barter” ortaya çıkmıştır.

1930'lu yılların ilk yarısı ise dünyanın “Büyük Ekonomik Buhran” ile karşılaştığı yıllar olmuştur. Bu dönemde talepten fazla arz olmasından dolayı işletmelerin ellerinde stok birikmeye başlamış ve bu stokların nakde çevrilmemesi dolayısıyla işletmeler büyük ekonomik güçlüklerle karşı karşıya kalmaya başlamışlardır. Bu dönemde ekonomide bu krizi aşmanın yolu olarak mal takası gündeme gelmiş ve bugünkü sistemli barter organizasyonun* temeli bu yıllarda atılmıştır⁶.

1.1.3.1. Dünyadaki Barter Uygulamaları

⁴ Durmuş Acar, Ömer Tekşen, “Barter Sistemi ve Türk Vergi Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi”, *Vergi Raporu Dergisi*, Nisan 2007, No:91, s.67.

⁵ Tekşen, a.g.e., s. 23-24.

* Bu dönemde kurulan ve bilinen en eski barter organizasyonu 1934 yılında faaliyete geçen İsviçre'deki WIR-Genossenschaft'dır.

⁶Hilmi Kırloğlu, a.g.m., <http://www.qafqaz.edu.az> erişim:27.10.2009

1930'lu yıllardan itibaren ABD'de uygulanmaya başlayan, daha sonra Avrupa ve Avustralya'da hızla gelişen barter işlemleri, ulusal ve uluslar arası ticarete sermayenin maliyetini minimuma indirmeyi hedefleyen alternatif finansman araçlarından bir tanesi olmuştur.

1960'lı yıllarda eski sosyalist ülkelerin aralarındaki ticari ilişkilerinde barter sistemini seçtikleri görülmektedir. Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, barter sistemini, blok içi ve blok dışı ülkelerle ticari ilişkileri geliştirme aracı olarak görmüşlerdir⁷.

Avrupa ülkelerinde ise barter organizasyonlarının kurumsallaşabilmesi ancak 1980–1990 yılları arasında mümkün olabilmiştir. Nitekim 1990'lı yılların ilk yarısında dünya ticaretinin %40 oranındaki kısmı barterle yapılmaktaydı⁸.

Giderek sektör haline gelen barterin uygulamasında en başarılı örneklerin ABD'de bulunduğu görülmektedir. Bugün çeşitli ülkelerde 700.000'den fazla firma barter ile ticaret yapmaktadır. Ciddi bir endüstri halini alan ve sektörel olarak turizm, medya, emlak, sanayi mamulleri gibi birçok sektörde hizmet veren barter kurumları toptan ve perakende olarak ayrı ayrı hizmetlerde vermektedir. Dünyadaki barter ticareti, merkezi Amerika'da bulunan ve kısa adı IRTA olan Dünya Barter Birliği tarafından örgütlenmektedir⁹.

Dünyadaki kurumsal barter faaliyetlerini yönlendirmek ve geliştirmek amacıyla kurulan Dünya Barter Birliği(IRTA)'nin amaçları¹⁰;

- Barter sektörünü tek bir çatı altında toplamak,
- Barter'i toplum, devletler ve medya düzeyinde geliştirmek,
- Ülkelerde barter ile ilgili kararlar almak ve kanunlarda yardımcı olmak
- Endüstri üyeleriyle büyümeyi ve karlılığı sağlamak için yeni uygulamaları, fırsatları paylaşmak,
- Kazanılan profesyonel bilgi, tecrübe ve başarılar temel alınarak eğitim ve öğretim ile profesyonel standartları yükseltmek,
- Değişikliklere gidilerek ve yeni bilgi ve sistemlerini üyelere bildirerek barter endüstrisinde liderlik yapmak,
- Dünyada barterin yaygınlaşmasını teşvik etmek ve milletler arasında bilgi alışverişinde bulunmaktır.

Avrupa'da ise barter şirketleri Türkiye'den Türk Barter firmasının da kurucu üyesi olduğu IRTA Europe ile bir barter birliği çatısı altında toplanmışlardır. Bu organizasyonlar, sistemin bölge geneline yayılmasını sağlamışlardır. IRTA verilerine göre dünyada 2004 yılında barter şirketleri arasında 10 milyar dolarlık ticaret hacmi gerçekleşmiştir¹¹. 2008 yılı itibariyle IRTA'ya üye barter firmalarının gerçekleştirmiş olduğu işlem hacmi 50 milyar doların üzerindedir¹². The Economist dergisi, yakın bir gelecekte dünya ticaretinin %50'sinin barter sistemiyle yapılacağını iddia etmiştir¹³.

1.1.3.2. Türkiye'deki Barter Uygulamaları

Türkiye'de barter organizasyonları 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren faaliyet göstermeye başlamışlardır. Şu anda faaliyetlerin sürdüren başlıca firmalar; Türk Barter, EG-Bartering, Net Barter,

⁷ Tekşen, a.g.e, s.28.

⁸ Zeynep Hatunoğlu, Mesut Bilginer "Vergi ve muhasebe uygulamaları açısından barter" *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2003, Sayı No:12, s. 70.

⁹ Nevzat Saygılıoğlu " Barter sisteminin, tanımı, önemi ve işleyişi " *Yaklaşım Dergisi*, 2009, Sayı No:189, www.yaklasim.com.tr erişim: 17.11.2010

¹⁰ Tekşen, a.g.e., s.31.

¹¹ http.irta.com erişim:09.11.2009

¹² Muhammet Hanefi Bayrav, *Alternatif Ticaret ve Finansman Tekniği Olarak Barter Sistemi* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009),İstanbul, s. 9.

¹³ http://alomaliye.com/barter.html, erişim:27.10.2009

Yeni Dünya Barter, Avrasya Barter, WTC Barter, World Barter, Evrensel Barter, Destek Barter, Garanti Barter, Victoria Barter ve A Barter'dir¹⁴.

Henüz Türkiye'de yasal bir mevzuata sahip olmayan barter sistemi 2008 yılında 500 milyon TL işlem hacmine ulaşmıştır. Gerekli yasal düzenlemelerin yapılması halinde 2015 yılında bu rakamın 4 milyar TL'ye ulaşabileceği belirtilmektedir¹⁵.

Barter sistemini, dünyada tüm sektörlerde faaliyet gösteren her türlü firmalar kullanabilmekte iken Türkiye'de Bazı küçük ve orta büyüklükteki şirketlerin (KOBİ), atıl kapasitelerini ve stoklarını ekonomik sisteme sokabilmek için kullandıkları görülmektedir¹⁶.

Türkiye'de barter sistemi, tekelleşmelerden ve yeniliklere ilişkin tereddütlerden dolayı bazı sektörlerde zorlanarak çalışmaktadır. Örneğin Kayseri'de yapılmış bir anket sonucuna göre KOBİ'lerin barterden yararlanmama nedenleri önem sırasına göre şu şekilde olmuştur¹⁷;

- İhtiyaç duyulmaması,
- Yeterince bilgi sahibi olunmaması,
- Piyasada pazar bulan malların barter sektöründe bulunmaması,
- Türkiye için uygulanması zor görülmesi,
- İş hacimlerinin barter işlemlerine uygun olmamasıdır.

Barter sistemi yaklaşık olarak ticari hayattaki tüm mal ve hizmet alım satım işlemlerine uygulanmaktadır. Türkiye'de barter uygulamalarına bakıldığında barter işlemlerine konu olan mallar, genellikle tarım, gıda, inşaat, tekstil, turizm ve medya sektörlerinde bulunmaktadır. Muhasebe hizmetleri, sektörel hizmetler, mimarlık, dış bakımı, sigortacılık gibi pek çok hizmet de barter işlemlerinin konusudur¹⁸.

1.1.4. Barter ile İlgili Temel Kavramlar

Barter sistemi, satılan mal ve hizmetlerin nakit olmayan, barter kredisi niteliğindeki karşılığıyla, ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin esasına dayalı bir sistemdir. Bu sistemin yapısını oluşturan unsurlarla ilgili kavramları kısaca şu şekildedir¹⁹:

Barter Şirketi: Barter sistemini kuran, hizmetlerini veren, sistemin ve üyelerin güvenliğini sağlayan, kısaca mal ve hizmet havuzu organizasyonunu yapan kurumdur.

Üye: Sisteme kayıt yaptırarak barter işlemleri gerçekleştirecek tüzel kişiliktir.

Broker: Barter şirketinin üyelik ve üyelik sonrası hizmetlerinde çalışan, üye ile barter şirketi arasında irtibat halinde olunması gereken personeldir.

Barter Kredisi ve Limiti: Barter şirketine üye firmanın satın alma kredisidir. Bu kredinin limiti üyenin sistemde gerçekleştirdiği satış bedeli kadardır. Üyenin henüz satış gerçekleştirmeden alım yapmak istemesi durumunda vereceği teminat karşılığında Barter şirketi tarafından kabul edilir bir değerdir.

Teminat: Üyenin satış yapmaksızın barter kredisi kullanması durumunda, kendisine kredi limiti tesis edilmesini sağlamak üzere barter şirketine verdiği ekonomik değerdir(Teminat mektubu, gayrimenkul ipoteği, hazine bonosu v.b.).

Barter Çeki: Barter işlemlerinde ödeme ve tahsilât aracı olarak kullanılan, alıcı tarafından kesilen belgedir.

¹⁴ Hilmi Kırılıoğlu, a.g.m., <http://www.qafqaz.edu.az> erişim:27.10.2009

¹⁵ Bayrav, a.g.e., s. 8.

¹⁶ Acar, a.g.m., s.69.

¹⁷ Şaban Uzay-Ergün Küçük' Leasing, Factoring ve Barter Finansman Tekniklerinden KOBİ'lerin Yararlanma Düzeylerinin Araştırılması: Kayseri Uygulaması", 1. Orta Anadolu Kongresi "KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları", Ankara, Ekim 2001, s.309'dan Tekşen, a.g.e., s.58.

¹⁸ Tekşen, a.g.e., s.56.

¹⁹ www.destekbarter.com/index. erişim:11.11.2009

Cari Hesap ve Cari Hesap Ekstresi: Üyenin barter şirketi nezdinde tutulan barter işlemleri, kredi limiti ve teminatıdır cari hesabı olurken, bu hesabın dökümü ekstresidir.

Provizyon: Barter ile alım yapacak üyenin kredi limitinin o alım için yeterli olduğunu gösteren ve barter şirketince verilen onaydır.

Arz Listesi ve Talep Listesi: Üyenin üyelik başlangıcında barter şirketine verdiği, satmak istediği mal ve hizmetlerin listesi arz listesi iken, talep listesi üye firmaların satın almak istediği mal ve hizmetlerin bilgilerinden oluşan listedir. Arz ve talep listeleri barter şirketi tarafından gözden geçirildikten sonra, bu listeler alıcılara sunulur veya e-posta ile üyelere bildirilir. Bu şekilde arz ve talep bilgi bankası meydana gelmektedir

1.2. BARTER SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ

Bu başlık altında barterin uygulanması için geçilmesi gereken aşamaları verilmiş ve işleyişi üzerinde durulmuştur.

1.2.1. Barter Sisteminin İşleyişi

Barter kanalıyla faaliyette bulunabilmek için bir takım aşamalardan geçmek gerekir. Bunlar; barter sistemine üye olunması, üye firmadan teminat alınması, arz ve taleplerin sisteme bildirilmesi, üye cari hesabı açılması, barter çeki düzenlenmesidir²⁰.

Sistemin işleyişine geçmeden önce temel bazı kurallar vardır. Bunlar²¹:

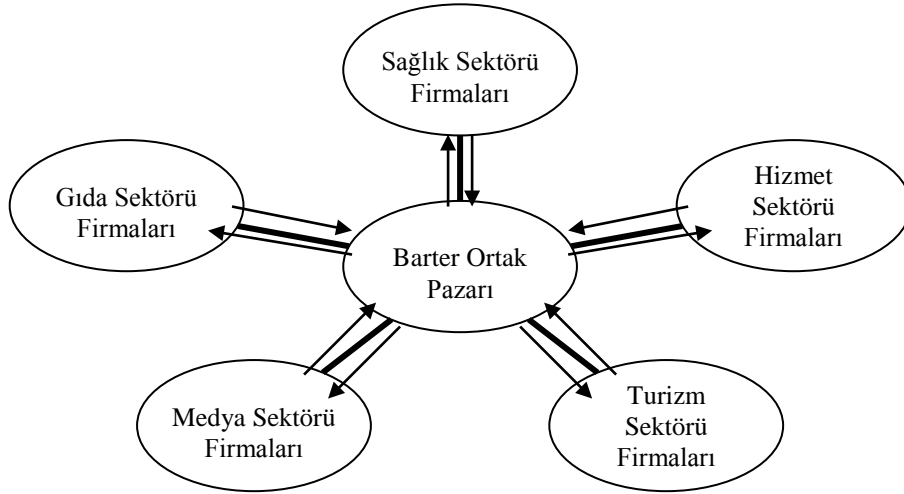
- i) Barter sistemiyle çalışmak için, firmaların öncelikle barter şirketine üye olması gereklidir. Pazar ve sektör kısıtlaması olmaksızın her ticari işletmenin sisteme üye olma hakkı bulunmaktadır.
- ii) Sistem içinde firmanın bir ürün satabilmesi için, sistemi organize eden kuruma(barter şirketi)bir teminat vermiş olmalıdır. Barter şirketleri firmaların yükümlülüklerini yerine getirmeme veya alış ve satışlarından vazgeçmeleri riskine karşı teminat almaktadır.
- iii) Üye firmalar arz ve talep ettikleri mal ve hizmetleri listelerler ve sisteme bildirirler. Bunlar arz listesi ve talep listesidir. Bu listelerde mal veya hizmetlerin, barter sisteminde kullanılan para cinsinden fiyatları, miktarları, teknik özellikleri gibi bilgiler yer alır.
- iv) Barter organizatörü üye firmalara cari hesap açar. Bu hesapta firmanın gerçekleştirdiği alım satım işlemlerinin tutarları TL, USD veya EURO cinsinden kayıt altına alınır.
- v) Barter firmalarının alım yapmaları için, organizatörler tarafından çek verilir. Bu çekler mal veya hizmeti satın alan tarafından düzenlenir. Üç nüshadır. Biri alıcıda, biri satıcıda kalır, diğer nüsha da organizatöre gönderilir.
- vi) Sistem içinde sistemden verilen bir teminat ile ürün satın alan firmanın sisteme borcunu ödemesi için iki seçeneği vardır. Belirlenen süre içinde kendisine yöneltilen sistem üyesi firmalara ürün satacaktır, ya da bu süre sonunda borcunu; nakit, döviz bazında ve vade farksız olarak ödeyecektir.
- vii) Sistemden alacaklı hiçbir firma alacağını nakit olarak alamaz. Muhakkak sistem üyesi diğer firmalardan ürün satın almak zorundadır.

²⁰ Tekşen, a.g.e., s.33.

²¹ Ali Çımat ve Mehmet Avcı, "Türkiye'de Barter Sisteminin Hukuki Dayanağı ve Muhasebeleştirilmesi", <http://archive.ismmmo.org.tr>, erişim:27.10.2009 ve Tekşen, a.g.e., s.33-35.

- viii) Sisteme ürün satan firmanın alacağı, organizatör kurumca cari hesabına döviz bazında alacak olarak kaydedilir. Firmanın alacağı, bu değer üzerinde olmak üzere sistem tarafından teminat altına alınmıştır.
- ix) Ürünü satan firma sistemden alacaktır. Ürünü alıp borçlanan firma ise sisteme borçludur. Sistem içinde kabul görmüş bir ticari işlemten sonra firmalar arasında borç-alacak ilişkisi yoktur.
- x) Sistemi organize eden kurum, *sistem içinde talep edilen ama olmayan* bu ürünlerin yerine ikamesi olan başka ürünleri sisteme dâhil etmek için faaliyet gösterir. Eğer *sistem içinde arz edilen bir ürünün alıcısı yoksa* bu sefer de bu ürünü kullanabilecek firmaları araştırır ve sisteme davet eder.

Şekil 1. Barter Sisteminin İşleyişi

Kaynak: www.rantbarter.com

Barter sistemine üye olan firma, ihtiyaç duyduğu mal veya hizmeti satın almak istediğinde sistem içinde olan bir üyeye (ihtiyaç duyduğu bu mal veya hizmeti satan) görüşür. Alacağı malın miktarı, kalitesi, teslim şekli ve diğer hususları konusunda anlaşma yapar. Satıcı firma barter merkezini arayarak, alıcının kredisi olup olmadığını öğrenir ve kredisi varsa satış yapacağını beyan eder. Barter şirketi satıcı firmaya hangi limitler dâhilinde mal satacağını bildirir ve bir satış yetki kodu verir. Bu kod alıcı firma tarafından düzenlenen barter çekine yazılır. Satıcı firma almış olduğu iki nüsha barter çekinin birinci nüshasını barter merkezine gönderir. Bir nüshasını da kendisinde saklar. Barter merkezi, almış olduğu çeki alıcı ve satıcının hesaplarına kaydeder. Böylece alıcı ve satıcı arasındaki mal alış ve satışı gerçekleşir. Satıcı firma, faturayı alıcı firmaya keser ve mal tesliminden sonra aralarında herhangi bir borç alacak ilişkisi kalmaz. Bundan sonraki borç alacak ilişkisi barter şirketiyle alıcı ve satıcı arasındadır. Barter şirketi ise bu alış ve satış işlemi için hem alıcıdan hem de satıcıdan komisyon alır. Komisyon oranı barter şirketleri arasında değişmekte olup, genellikle satış bedelinin %1'i ile %5'i arasındadır.

Mal alan firma, belli bir sürenin sonuna kadar borcunu sisteme mal satarak ödemek durumundadır. Bu süre barter firmaları arasında farklılaşabilmekte olup, genellikle 270 ile 360 gün arasında değişmektedir. Sürenin sonuna kadar sisteme mal veya hizmet satamayan üye, almış olduğu

mal veya hizmetin bedelini cari kur üzerinden nakit olarak öder. Satıcı firma ise alacağını, sistemden mal veya hizmet olarak tahsil etmek durumundadır²².

Barter şirketi, alıcı ve satıcı firmaya ay sonunda birer hesap cetveli göndererek cari hesap durumlarını bildirmektedir. Böylelikle üye firmalar sistemi kontrol ve denetleme hakkına ve imkanına kavuşmaktadırlar²³.

1.3 YARARLARI VE SAKINCALARI

Barterin kullanılmasının yararlı ve sakıncalı görülen bit takım hususları bu başlık altında incelenmektedir.

1.3.1. Barter Sisteminin Yararları

Barter işlemleri her sektör ve işletme için önemli avantajlar sağlamasına rağmen, bazı işletmeler için daha avantajlıdır. Bunlara örnek olarak lokantalar, oteller, stadyumlar ve hava yolları verilebilir. Bu işletmeler, boş oda ve koltuklarını barter işlemine konu ederek atıl kapasitelerini etkin kullanabilme imkânı elde etmektedirler²⁴. Barter sisteminin avantajlarını şu şekilde sıralayabiliriz²⁵:

En Etkili Satış Yöntemi: Barter sistemi, özellikle stoklarla başı dertte olan firmaları rahatlatır, stok maliyetlerinden kurtarır. Firma, bu stokları satması karşılığında nakit ödeyerek alacağı ürün ve hizmetleri barter pazarından para ödemeksizin stoklarını vererek satın alabilir. Böylelikle nakit akışlarında problem yaşayan firmalar ihtiyaçlarını yüksek maliyetler ile karşılamak zorunda kalmamaktadır.

En Etkili Atıl Kapasite Değerlendirme Yolu: Firmaların personel giderleri ve amortisman giderleri gibi sabit giderleri her zaman için söz konusudur. Firmalar, ancak satış yapabildikleri oranda üretim yapabilmekte, bu da firmaların sabit giderlerin birim maliyetini arttıran bir unsur olmaktadır. Barter sistemine üye firmalar, tam olarak kullanamadıkları kapasitelerin bir kısmını barter pazarında değerlendirerek atıl kapasitelerini harekete geçirebilmekte ve bu yolla hem sabit giderleri dolayısıyla birim maliyetini düşürebilmekte hem de üretim için gerekli finansmanın bir kısmını sağlayabilmektedirler.

Yeni Pazarlar-Yeni Müşteriler Bulan Bir Sistem: Barter sistemin bir kulüp gibi çalışmaktadır. Üye firmalar, genellikle alım ve satımlarında diğer bir barter üyesi firmayı tercih etmektedir. Sistemde bir üye firmanın alım yapması, aynı zamanda bir diğer üye firmanın satış yapması anlamına gelmektedir. Normal koşullarda hiç tanımadıkları ve satış yapma imkânına sahip olmadıkları müşterilere ulaşmaktadırlar. Bu yolla üye firmaların müşteri portföyleri gelişmektedir.

Ücretsiz ve Etkin Reklam Aracı: Üye firmaların bilgileri ve ürün çeşitlilikleri sistemli bir şekilde Barter Bilgi Bankası'na kaydedilir. İnternet ortamında çalışan barter programı ile bu bilgiler sistem üyesi bütün firmaların kullanımına sunulur.

Tahsilât Riski %0 olan Bir Sistemdir: Barter sisteminde üye firma ürün ve hizmet verdiği firmadan alacaklı durumda değildir. Satıcı firma alacağını barter havuzu içindeki diğer üye firmaların arza sunduğu ürünlerden alarak hızlı bir şekilde alacağını karşılamış olur. Bu sistem beraberinde tahsilât garantisini de getirmektedir.

Faizsiz Ürün ve Hizmet Kredisi Sağlayan Bir Sistem: Barter sistemine üye firmalar, 12 aya kadar %0 faizle yerli veya yabancı para üzerinden ürün ve hizmet kredisi kullanabilirler. Üye firmanın

²² Tekşen, a.g.e, s.35.

²³ Selahattin Gökmen, "Barter Sistemi, Sistemin İşleyişi ile Bu Sistemde Kullanılan Barter Çeklerinin 6183 Sayılı Kanun karşısındaki Durumu" *Vergi Sorunları*, Sayı no:201 Haziran 2005, s.66.

²⁴ Çımat ve Avcı, a.g.e., <http://archive.ismmmo.org.tr>, erişim:27.10.2009

²⁵ Bayrav, a.g.e., s. 14-18 ve www.rantbarter.com, erişim:27.10.2009

alacağı yok ise teminat veya ipoteğini vererek alış gerçekleştirir. Sistem alıcı firmaya borcunu kendi ürünüyle ödeyebilmesi için süre tanır. Bu sürede borcunu ödeyemeyen firmadan nakit talep edilir.

1.3.2. Barter Sisteminin Sakıncaları

Üye firmaların sistemden mal alıp satmaları bazı sakıncalara neden olabilir. Bunlar²⁶:

Fiyat ve Kalite Değerlemesi Yapılamayabilir: Sistemden bulunmayan mal, organizatör tarafından sistem dışından sağlanması durumunda fiyat ve kalite yönünden sağlıklı değerlendirme yapılabilmesi mümkün olmayabilmektedir.

Mallar Piyasa Fiyatının Üzerinde Satılamayabilir: Normal ticari yaşamda işletmelerin mal veya hizmetlerini diledikleri fiyata satabilmeleri söz konusu iken, sisteme üye olan işletmelerin mallarını piyasa fiyatlarının üzerinde satamamaları söz konusudur.

Nakit Akışında Dengeyi Bozabilir: Barter sistemine mal satan üye, alacağını ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri satın alarak tahsil edemez ise, nakit akışında dengeyi bozabilmektedir. Böylelikle paniğe kapılıp ve ihtiyaç duymadığı halde sistemdeki diğer malları alma arayışına girebilmekte, böylece sisteme olan güveni kaybolabilmektedir.

Arz ve Talep Dengesini Bozabilir: Sistemden yapılan mal ve hizmet talebi, sisteme arz edilen mal ve hizmetlere daha fazla olmaktadır. Bu husus sistemdeki arz ve talep dengesini bozabilmektedir.

Belgelerin Yasal Olmaması: Barter işlemleriyle ilgili henüz yasal bir düzenleme olmadığı için, bu işlemlerle ilgili belgeler de yasalar çerçevesinde düzenlenmemektedir. Bu bağlamda, barter sisteminde kullanılan belgelerin yasal bir işleme dönüştürülmemesi sistemin olumsuz bir yönüdür.

İşletmelerin Birbirlerine Bağlılığını Arttırabilir: Barter sistemi zamanla işletmelerin birbirlerine bağlılığını arttırabilir. Dolayısıyla işletmeler normal koşullarda sadece sistemdeki üyelerle alış-veriş yapmak zorunda kalabilir.

Barter şirketinin sorumluluğunun çok olması üye firmalara zarar verebilir: Barter şirketinin barter ticaretinde sorumluluğunun çok fazla olması, iyi niyetli olmayan bir barter firması tarafından işletilen barter organizasyonunda faaliyet gösteren üye firmalara zarar verebilir.

Komisyon Ödenmesi Giderleri Arttırabilir: Barter organizasyonunda alım satım işlemlerinde organizatöre komisyon ödenmesi giderli arttırıcı bir etkiye sahiptir. Bu durum ise, sisteme mesafeli yaklaşılmasına sebep olmaktadır.

2. BARTER SİSTEMİNİN HUKUKİ YAPISI VE TÜRK VERGİ MEVZUATI KARŞISINDAKİ DURUMU

2.1. BARTER SİSTEMİNİN HUKUKİ YAPISI

Hukuk sistemimizde barter sistemini düzenleyen özel hukuki bir düzenleme mevcut olmamakla birlikte sistem içinde gerçekleşen tüm işlemler Borçlar Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu'ndaki genel hükümlere göre yürütülmektedir. Dolayısıyla barter işlemlerinin temeli, Borçlar Kanunu'nda düzenlenen sözleşmelere dayanmaktadır.

Bilindiği üzere, Borçlar Kanunu'nun 1. maddesine göre sözleşme, iki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun olarak rızalarını beyan etmeleri ile tamamlanmakta olup buna uygun olarak barter organizatörü ile üyeler arasında yine Borçlar Kanunu'nun 163. maddesine göre düzenlenen üyelik sözleşmeleri de, barter işlemlerinin temel esasını oluşturmaktadır.

²⁶ Tekşen, a.g.e., s.50-51 ve Bayrav, a.g.e., s. 19-20.

Barter üyelik sözleşmeleri, içeriği barter organizatörü tarafından önceden belirlenmiş ve tek taraflı tayin edilmiş sözleşmelerdir. Barter sisteminde yapılan üyelik sözleşmelerinde birden fazla sözleşmenin iç içe geçtiği karma bir yapı mevcut olup içerik itibarıyla,

- Vekâleti içermesi dolayısıyla vekâlet sözleşmesini,
- Barter sisteminden olan alacağın barter organizatörü tarafından garanti edilmesi sebebiyle kefalet sözleşmesini,
- Barter sistemi üyelerinin alacaklarını belli bir sürenin sonunda (9–12) ay sistemden mal veya hizmet olarak alamadıkları durumda alacaklarını sisteme devrini öngören alacağın temlikini,
- Barter üyelerinin alacak ve borçlarını karşılıklı olarak birbirinden mahsubuna imkân vermesi sebebiyle bir cari hesap sözleşmesini içermektedir.

Barter sisteminde alacak ve borç tutarları Türk Ticaret Kanunu'nun 100. maddesinde belirtilen tellallık müessesesine benzetilmektedir. Barter şirketinin yaptığı işlem Borçlar Kanunu'nun 162 ve izleyen maddelerinde belirtilen alacağın temlik kapsamında değerlendirilebilir. Barter şirketi, satıcı firmanın alacağını borçlu firmadan barter sistemiyle tahsil ederken, Borçlar Kanunu'nda belirtilen temsil yetkisini kullanmaktadır²⁷.

Ayrıca barter şirketi, malını barter sistemi ile satan firmaya alacağını diğer barter üyelerinin ürünlerinden satın aldırarak tahsil ettirirken, alacağını belirli bir sürede ürün satın alarak tahsil edemeyen firmaya ürünle ödeme garantisi vermesi dolayısıyla, Borçlar Kanununun 110. maddesinde yer alan “Başkasının Fiilini Taahhüt” hükümleri uyarınca alacaklıya karşı, alacaklının mal sattığı üçüncü şahsın borcunu ödemeyi taahhüt etmektedir²⁸.

2.2. BARTER SİSTEMİNİN TÜRK VERGİ MEVZUATI KARŞISINDAKİ DURUMU

2.2.1. Gelir Vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu

Ticari kazanç, Gelir Vergisi'nin konusuna giren gelir unsurlarından en önemli ve en geniş uygulama alanına sahip olandır. Ticari kazanç, Gelir Vergisi Kanunu'nun(GVK) 37. maddesinde ”Her türlü ticari ve sınaî faaliyetten doğan kazançlar, ticari kazançtır.” biçiminde tarif edilmiştir. Bu madde oldukça geniş kapsamlı tutulmuş, sadece söz konusu maddenin devamında, bazı elde edilecek kazançlar ticari kazanç olarak sayılacağı belirtilmiştir²⁹

Barter sisteminde mal ve hizmetlerin takas edilmesini sağlayan barter organizatörünün, barter faaliyetlerinden elde ettiği iki tür gelir vardır. Birincisi; komisyon gelirleri, ikincisi; barter üyelik aidatıdır. Barter organizatörlerinin elde ettikleri bu gelirler GVK'nın 37. maddesindeki ticari faaliyet kapsamı içerisine girmektedir. Sistemdeki üye de(satıcı) mal satışı dolayısıyla elde ettiği gelirden dolayı vergi vermek durumundadır³⁰. Ayrıca üyeler mal veya hizmet takasında organizatöre ödemiş oldukları komisyonlar ile aidatlarını GVK'nın 40. maddesine göre ticari kazancın tespitinde gider olarak yazabilmektedirler³¹.

2.2.2. Kurumlar Vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu

Kurum kazancı, Gelir Vergisi mevzuuna giren gelir unsurlarından oluşur. Sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu müesseseleri ve dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmelerin kazançları Kurumlar Vergisi'ne(KV) tabidir. Dolayısıyla sermaye şirketi statüsünde kurulabilen barter şirketleri,

²⁷ Erhan Yaşaran, “Barter Sisteminin Genel Esasları, Hukuki Durumu ve Muhasebe Kayıtları” www.bilgilidenetim.com, erişim: 27.10.2009

²⁸ Gökmen, a.g.m., s.70.

²⁹ Mehmet Tosuner ve Zeynep Arıkan, *Türk Vergi Sistemi*, İzmir, 2009, s.36.

³⁰ Yusuf Sürmen ve Uğur Kaya, “Barter Ve Muhasebe İşlemleri”, Vergi Dünyası, sayı: 239, www.vergidunyasi.com.tr, erişim: 01.12.2010

³¹ Tekşen, a.g.e., s.130.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun (KVK) 1. maddesine göre, KV mükellefidirler. Diğer taraftan KVK'nın 7. maddesinde yer alan muafiyetlerde barter şirketlerine ait herhangi bir muafiyet ve KVK'nın 8. maddesinde yer alan istisnalarda barter şirketlerine ait herhangi bir istisna söz konusu olmadığından, barter şirketlerinin elde ettikleri ticari kazanç, kurum kazancı olarak vergilendirilmektedir. Zira KVK'nın 13. maddesine göre, safi kazancın tespitinde GVK'nın ticari kazanç hakkındaki hükümleri uygulanmaktadır³².

2.2.3. Katma Değer Vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun "verginin konusunu teşkil eden işlemler" başlıklı 1. maddesi hükmünce, herhangi bir mal teslimi veya hizmet ifası hallerinde Katma Değer Vergisi'nden söz edilebilmesi için; mal teslimi veya hizmet ifası şeklinde bir işlemin mevcudiyeti, işlemin Türkiye'de gerçekleşmiş olması, işlemin ticari, sınaî, zirai ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılmış olması gerekmektedir³³.

Barter sisteminde yapılan işlemler sonucunda kaynaklanan KDV iki aşamada oluşmaktadır. Bu aşamalar³⁴;

1. Barter üyelerinin, barter organizasyonundan ihtiyaçlarına cevap veren bir ürünün mevcudiyeti dolayısıyla, sistemden ürün veya hizmet temin etmeleri aşaması,
2. Barter organizatörü firmanın herhangi bir barter ticaretinin gerçekleşmesini temin etmesi karşılığında alıcı ve satıcıdan talep ettiği barter ticareti komisyonundan kaynaklanan KDV aşamasıdır.

Barter sisteminde tarafların gerçekleştirdikleri işlemler sonucunda ticari kazanç elde etmeleri sebebiyle, ticari faaliyet çerçevesinde yapılan her türlü mal ve hizmet teslimi KDV'ye tabi olacaktır.

Barter organizasyonu hizmeti Türkiye'de yapıldığı takdirde K.D.V.K.'nin 1.maddesi hükmünce vergiye tabi tutulacaktır. Başka bir ifade ile barter organizasyonu hizmeti Türkiye'de yapılmışsa, hizmetten hangi ülkede faydalanılırsa faydalanılsın işlem Türkiye'de yapılmış sayılacak dolayısıyla vergiye tabi olacaktır.

Barter organizasyonu hizmeti Türkiye dışında yapılmış ancak hizmetin bedeli Türkiye'de ödenmişse, değerlendirme Türkiye'de yapılmış sayılarak ifa edilen hizmet vergilendirilecektir. Ayrıca, hizmet Türkiye dışında ifa edilmiş ve hizmetin bedeli Türkiye dışında ödenmiş olmasına rağmen hizmetin bedeli Türkiye'de ödeyenin hesaplarına gider kaydedilmişse yine hizmet Türkiye'de değerlendirilmiş sayılarak vergiye tabi tutulacaktır³⁵.

Barter işlemlerinde iki değişik KDV matrahından bahsedilebilir. Bunlardan birincisi; mal veya hizmetin bartere üye firmalar tarafından takas edilmesinden kaynaklanan mal veya hizmet bedeli, ikincisi ise; barter organizatörünün gerçekleşmesine müsaade ettiği barter ticareti ile hak kazandığı hizmettir. Birincide KDV'nin matrahı, üye firmalar tarafından borçlanılan para veya para ile ifade edilen değerler toplamı iken, ikincide KDV'nin matrahı, hizmet karşılığı alınan komisyon bedelidir.

Barter ticaretinde KDV'yi doğuran olaylar ise özetle şu şekildedir³⁶:

- Barter ticaretini gerçekleştiren üyeler açısından mal teslimi veya hizmet ifası veya mal teslimi ve hizmet ifasından önce fatura düzenlenmesi hallerinde,
- Barter organizasyonu hizmetinde ise, barter ticaretinin gerçekleşmesi ile doğmaktadır.

2.2.4. Damga Vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu

³² Acar, a.g.e., s.72.

³³ Nurettin Bilici, *Vergi Hukuku Genel Hükümler ve Türk Vergi Sistemi 24. Bası*, Ankara, 2010, s. 234.

³⁴ Serdar Gümüştay, "Barter Sistemi ve Vergisel Boyutu", E- yaklaşım , Nisan 2005, sayı: 21. (17.11.2010)

³⁵ Mehmet Erkan, "Yeni Bir Finansman Aracı Olarak Barter'in Vergi Hukuku Karşısındaki Durumu" , *Vergi Dünyası*, Sayı:225, www.vergidunyasi.com.tr. erişim:17.11.2010

³⁶ Tekşen, a.g.e, s.140-141.

Damga Vergisi Kanunu'nun (DVK) 1. maddesine göre kişi veya kurumların düzenlediği kâğıtlar nitelikleri itibariyle DVK' da öngörülere uygun olması, DVK' ya ekli 1 sayılı tabloda yer alması ve kâğıtların Türkiye'de düzenlenmiş olması ve Türkiye'deki hükümlerden faydalanmış olması halinde Damga Vergisi'ne konu edinmektedir. Bu sebeple barter genel üyelik sözleşmesi ve ek sözleşme ile (varsa) kefalet sözleşmesi Damga Vergisi'ne tabi tutulacak, buna karşılık arz ve talep listesi, barter çeki, arz ve talep bildirim fonları ise damga vergisine tabi tutulmayacaktır³⁷.

Gelir İdaresi Başkanlığının B.07,1.GİB.04.99.16.02/2-Muk-563 26/08/2009-29142 tarihli ve sayılı muktezasında "488 sayılı Damga Vergisi Kanununun 1'inci maddesinde; Bu Kanuna ekli (1) sayılı tabloda yazılı kâğıtların Damga Vergisine tabi olduğu, 4'üncü maddesinde, bir kâğıdın tabi olacağı verginin tayini için o kâğıdın mahiyetine bakılacağı ve buna göre tabloda yazılı vergisinin bulunacağı, mahiyeti tayin edilmek istenen kâğıt üzerinde başka bir kâğıda atıf yapılmışsa, atıf yapılan kâğıdın hükümlerine nazaran iktisap ettiği mahiyete göre vergi alınacağı; 6'ncı maddesinde, bir kâğıtta birbirinden tamamen ayrı birden fazla akit ve işlem bulunduğu takdirde bunların her birinden ayrı ayrı vergi alınacağı, bir kâğıtta toplanan akit ve işlemler birbirine bağlı ve bir asıldan doğma oldukları takdirde damga vergisinin en yüksek vergi alınmasını gerektiren akit veya işlem üzerinden alınacağı, ancak bu akit ve işlemlere asıl işlemin akitlerinden başka bir şahsın eklenen akit ve işleminin de ayrıca vergiye tabi olacağı; 10'uncu maddesinde de, damga vergisinin nispi veya maktu olarak alınacağı, nispi vergide kâğıtların nevi ve mahiyetlerine göre bu kâğıtlarda yazılı belli para, maktu vergide kâğıtların mahiyetlerinin esas alınacağı, belli para teriminin ise, kâğıtların ihtiva ettiği veya bunlarda yazılı rakamların hasıl edeceği parayı ifade edeceği hükme bağlanmıştır." şeklinde görüş bildirmiştir.

Barter sözleşmelerinde birden fazla akit ve işlemler tek bir belgede birleştirilmektedir. Bu durumda, barter sözleşmelerinden ne kadar damga vergisi alınacaktır sorusunun cevabı, Damga Vergisi Kanunu'nun 6/2. maddesinde net bir şekilde ifade edilmektedir. Yani, ilgili maddeye göre, barter sözleşmeleri en yüksek vergi alınmasını gerektiren akit veya işlem üzerinden Damga Vergisi'ne tabi tutulacaktır.

Diğer bir uygulamada ise, müteselsil kefalet şerhine ek olarak, barter sözleşmesinin tamamıyla bağımsız olarak ayrı bir kâğıt ile *kefalet sözleşmesi* düzenlendiğidir. Bu sözleşmeler, DVK' nın (1) sayılı tablonun 1/4 maddesinin (a) bendine göre³⁸ binde 8,25 oranında, (b) bendine göre³⁹ 2010 yılı için 27,90 TL tutarında Damga Vergisi'ne tabidir. Tek kâğıtta toplanan karma akit niteliğinde olan *ek sözleşmeler*, Damga Vergisi Kanunu'nun 14. maddesine göre DVK' nın (1) sayılı tablonun 1/a fıkrasına göre binde 8,25 oranında Damga Vergisi'ne tabidir⁴⁰.

2.2.5. Vergi Usul Kanunu Karşısındaki Durumu

Barter işlemine konu olan mal ve hizmetlerin değeri, Vergi Usul Kanunu'nun değerlendirme hükümleri çerçevesinde belirlenecek, ayrıca bu bedel VUK'un 267. maddesinde belirtilen emsal bedelinden düşük olmayacaktır.

Barter şirketleri sisteminde üstlendikleri görevler sebebiyle barter üyelerinden aldıkları tüm aidatlar ve komisyonlar için VUK'ta belirtilen belgeleri düzenlemek ve bu belgelerde yer alan tutarlar üzerinden KDV hesaplamak zorundadır⁴¹.

2.2.6. Gümrük Vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu

Barter, barter sistemine üye olan şirketlerin birbirleri ile alış verişi yaptığı, satın alınan mal ve hizmet bedellerinin üretilen mal ve hizmetlerle ödenebildiği ortak bir pazardır. Özellikle yabancı

³⁷ Hatunoğlu, a.g.e., s.73.

³⁸ Belli paraya ihtiva edenler

³⁹ Belli paraya ihtiva etmeyenler

⁴⁰ Tekşen, a.g.e., s.144-145.

⁴¹ Tekşen, a.g.e., s.149.

ülkelerde faaliyette bulunan firmalardan barter sistemi ile teslim konusu malın T.C. gümrük hattından geçerek alınması halinde gümrük vergisi, gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihte yürürlükte olan gümrük tarifesine göre hesaplanır⁴².

SONUÇ

Dünyada yaşanan ve ülkemizde hissedilen kriz ortamında, likitide darlığı özel sektöre derin darbe vurmuştur. Alınan önlemlere rağmen krizin üstesinden gelinmiş değildir. Barter sistemi 1929'da yaşanan Büyük Buhran'dan sonra önem kazanmış ve gelişmiş bir sistem olduğundan, barterin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması günümüzde yaşanan bu krizin aşılmasında da olumlu bir etki sağlayacaktır.

Barter, şirketlerin stoklarının eritilmesi, etkin ve ücretsiz reklam aracı olması ve tahsilat riskinin olmaması, şirketlerin karlılığını artırması gibi avantajları nedeniyle özellikle KOBİ'ler için oldukça cazip bir sistemdir. Yine de KOBİ'lerin sistem hakkında yeterli bilgi sahibi olmaması, sistemin hukuki bir zemine oturtulmaması, sistem içindeki fiyat ve kalite değerlendirmesine duyulan güvensizlikler sebebiyle KOBİ'ler sistemden çekinmektedir. Özellikle de- her ne kadar kadar Türk Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanunu'na göre değerlendirilse de- Barter için özellikle hazırlanmış yasal bir düzenleme mevcut değildir. Bu sorunun giderilmesiyle birlikte gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, vergilendirme hususunda bir takım indirim ve istisnalara gidilmesi ülkemizde sistemin gelişmesi ve büyümesi açısından büyük ve oldukça önemli adımlar olacaktır.

Barter sistemin ülkemizde ve dünyada bir bütünlük içinde hareket etmesini sağlamak amacıyla oluşturulan Dünya Barter Birliği (IRTA), düzenli olarak toplanmakta ve 21. yüzyıla damgasını vuracağı düşünülen sistem için düzenleyici rol oynamakta ve altyapısal ve güçlü kadrolarla oluşturulacak yeni barter şirketlerini desteklemek için önemli adımlar atmaktadır.

⁴² Tekşen, a.g.e., s.153.

KAYNAKÇA

- Acar, Durmuş, Ömer Tekşen, “Barter Sistemi ve Türk Vergi Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi”. *Vergi Raporu Dergisi*, No:91, Nisan 2007. ss 66–73.
- Arzova, Burak, *Barter İşlemleri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000.
- Bayrav, Muhammet Hanefi, *Alternatif Ticaret ve Finansman Tekniği Olarak Barter Sistemi* (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), İstanbul
- Bilici Nurettin, *Vergi Hukuku Genel Hükümler ve Türk Vergi Sistemi 24. Bası*, Ankara, 2010.
- Çımat, Ali ve Mehmet Avcı, ”Türkiye’de Barter Sisteminin Hukuki Dayanağı ve Muhasebeleştirilmesi”, <http://archive.ismmmo.org.tr> (27.10.2009)
- Erkan Mehmet, “Yeni Bir Finansman Aracı Olarak Barter’in Vergi Hukuku Karşısındaki Durumu” , *Vergi Dünyası*, Sayı:225, www.vergidunyasi.com.tr (17.11.2010)
- Gökmen Selahattin, “Barter Sistemi, Sistemin İşleyişi ile Bu Sistemde Kullanılan Barter Çeklerinin 6183 Sayılı Kanun karşısındaki Durumu” *Vergi Sorunları*, Haziran 2005, Sayı :201 ss.66-71.
- Gümüştay Serdar, “ Barter Sistemi ve Vergisel Boyutu”, E- yaklaşım, Nisan 2005, sayı: 21. (17.11.2010)
- Hatunoğlu, Zeynep, Mesut Bilginer “Vergi ve muhasebe uygulamaları açısından barter”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı No:12, 2003. ss 69–80.
- Kırılıoğlu, Hilmi ve diğerleri, “Bir Alternatif Finansman Modeli: Barter İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi”, <http://www.qafqaz.edu.az> (27.10.2009)
- Sürmen Yusuf ve Uğur Kaya, “Barter Ve Muhasebe İşlemleri”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 239, www.vergidunyasi.com.tr , (01.12.2010)
- Saygılıoğlu, Nevzat, “ Barter sisteminin, tanımı, önemi ve işleyişi “ *Yaklaşım Dergisi*, 2009, Sayı:189 www.yaklasim.com.tr (17.11.2010)
- Tekşen, Ömer. *Barter İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesinin Yeni Finansal Tekniklerle Karşılaştırılarak İncelenmesi: Bir Araştırma*, (Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006). İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı, 2006

Tosuner, Mehmet ve Zeynep Arıkan, *Türk Vergi Sistemi*. İzmir, 2010.

Yaşaran, Erhan, “Barter Sisteminin Genel Esasları, Hukuki Durumu ve Muhasebe Kayıtları”
www.bilgilenetim.com (27.10.2009)

www.alomaliye.com/barter.htm (27.10.2009)

www.destekbarter.com/index (11.11.2009)

www.irta.com (09.11.2009)

www.rantbarter.com (27.10.2009)

www.turkbarter.com (23.10.2009)